

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ DELIKVENTNÍ CHOVÁNÍ MLÁDEŽE

Michaela Tomášková

Bakalářská práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Michaela TOMÁŠKOVÁ**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Faktory ovlivňující delikventní chování mládeže**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti delikvence mládeže, prevence delikventního chování.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu metodou dotazování.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat a jejich interpretace.

Prezentace a shrnutí výsledků výzkumu a možnost predikce.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

MATOUŠEK, O. a kol., Základy sociální práce. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

MATOUŠEK, O. a kol., Sociální práce v praxi. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.

MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvence. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění

Zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě, v platném znění

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **15. února 2010**

Termín odevzdání bakalářské práce: **7. května 2010**

Ve Zlíně dne 15. února 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 4. 5. 2010

.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou delikvence mladistvých. Soustředuje se na označení faktorů, které lze vypožorovat z delikventního jednání, jehož se mladiství dopouštějí. Konkrétně je práce zaměřena na faktory vyskytující se v rodinách mladistvých a v jejich volném čase. Teoretická část práce vychází z poznatků odborníků, kteří se této problematice věnují. Praktická část práce se zabývá výzkumem, který byl proveden na vzorku mladistvých, kteří se již delikventního chování dopustili a byli za toto případně soudem pro mládež odsouzeni, a mladistvých, kteří se dosud protiprávně nezachovali. Srovnáním těchto dvou zkoumaných skupin mladistvých dochází k označení faktorů, které mají na delikventní chování mládeže vliv.

Klíčová slova:

Mladistvý, adolescence, chování, delikvence, rodina, škola, volný čas, vrstevnická skupina.

ABSTRACT

This thesis deals with juvenile delinquency. It focuses on indications of factors that can be seen from delinquent behavior, which is committed by juveniles. Specifically, the work is focused on factors occurring in families of young people and in their spare time. The theoretical part is based on the knowledge of experts who are focused on this issue. The practical part deals with the research that was conducted on a sample of adolescents who have committed delinquent conduct and were eventually condemned by court for youth and adolescents who have not behaved illegally. The comparison of these two surveyed groups of young people leads to identify factors that have the effect on delinquent behavior of youth.

Keywords:

Juvenile, adolescence, behavior, delinquency, family, school, leisure time, peer group.

Ráda bych poděkovala především Mgr. Jakubu Hladíkovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost, spoustu cenných rad a věcných připomínek při zpracování mé bakalářské práce.

Dále bych ráda na tomto místě vyjádřila své díky pracovníkům Probační a mediační služby ČR na středisku ve Zlíně - Mgr. Vladimíru Lhotkovi, Mgr. Radomíru Váňovi a PhDr. Zdeňce Kosařové za vstřícnost a ochotu, které se mi od nich dostávalo při realizaci výzkumu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY DELIKVENCE MLADISTVÝCH	12
2 RODINA	13
2.1 RODIČOVSKÁ ZODPOVĚDNOST.....	14
2.2 VÝCHOVA V RODINĚ.....	15
2.2.1 Nečitelnost ve výchově	15
2.3 RODINNÉ VAZBY	16
2.4 RODIČOVSKÝ DOHLED	17
3 VLIV ŠKOLNÍHO PROSTŘEDÍ	18
4 VRSTEVNICKÉ SKUPINY	19
5 VOLNÝ ČAS	20
6 ZÁKON O ODPOVĚDNOSTI MLÁDEŽE ZA PROTIPRÁVNÍ ČINY A SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE	22
6.1 OPATŘENÍ UKLÁDANÁ MLADISTVÝM	22
6.1.1 Výchovná opatření	22
6.1.2 Ochranná opatření	23
6.1.3 Trestní opatření	24
6.2 SOUDY PRO MLÁDEŽ.....	25
6.3 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR.....	25
II PRAKTICKÁ ČÁST	26
7 ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI	27
7.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	27
7.2 CÍL VÝZKUMU	27
7.3 HYPOTÉZY VÝZKUMU	27
7.4 VÝZKUMNÝ VZOREK	29
7.5 METODA VÝZKUMU	29
7.6 PLÁN VÝZKUMU	30
8 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ	31
8.1 OSOBNÍ ÚDAJE O RESPONDENTECH	31
8.2 RODINNÉ PROSTŘEDÍ RESPONDENTŮ.....	32
8.2.1 Struktura rodiny respondentů	32
8.2.2 Zaměstnanost rodičů	33
8.2.3 Vztahy v rodině	34
8.2.4 Zájem rodičů o mladistvé.....	35

8.3	VOLNÝ ČAS RESPONDENTŮ	37
9	OVĚŘENÍ HYPOTÉZ VÝZKUMU	39
9.1	SKUTEČNOST, ZDA MLADISTVÝ ŽIJE VE MĚSTĚ ČI NA VENKOVĚ	39
9.2	SKUTEČNOST, ZDA MLADISTVÝ VYRŮSTÁ V RODINĚ ÚPLNÉ ČI NEÚPLNÉ	40
9.3	ZAMĚSTNANOST RODIČŮ MLADISTVÝCH.....	41
9.4	ČAS, KTERÝ MLADISTVÍ TRÁVÍ DENNĚ SPOLEČNĚ SE SVÝMI RODIČI	42
9.5	ZÁJEM RODIČŮ O ŠKOLNÍ VÝSLEDKY MLADISTVÝCH.....	43
9.6	ZNALOST RODIČŮ OSOB, SE KTERÝMI SE MLADISTVÍ STÝKAJÍ	44
9.7	KONTROLA MLADISTVÝCH BĚHEM DNE ZE STRANY RODIČŮ	45
	ZÁVĚR	46
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
	SEZNAM OBRÁZKŮ	48
	SEZNAM TABULEK.....	49
	SEZNAM PŘÍLOH.....	50

ÚVOD

Delikventní chování dětí a mládeže je v současné době pojem čím dál více diskutovaný, a to jak mezi veřejností laickou, tak také samotnými odborníky zabývajícími se touto problematikou. Je však delikventní chování dětí a mládeže problémem pouze dnešní doby? Byli ve společnosti i dříve delikventně se chovající děti a mládež? Myslím, že určitě ano, jen jim nebyla ze strany společnosti věnována taková pozornost, jako dnes. Všechny naše předchozí generace žily podle určitého řádu, pravidel či zákonů. Alespoň to tak předpokládá úspěšné fungování skupiny, celku a potažmo společnosti. Vždy však existovali a také existovat budou mezi námi lidé, kteří se konformnímu životu nepřizpůsobí, ať už sami nechtějí či z jiných důvodů nemůžou. Tito lidé pak často jednají na samé hranici se zákony – buď to vyjde, nebo ne. Alarmujícím faktem však je, že toto nepřizpůsobivé a protiprávní jednání přebírají také děti a mládež.

Osobnost jednice má v každé demokratické společnosti své výsostné postavení. Dětem by se proto už od počátku mělo dostávat takové péče a výchovy, aby při svém duševním růstu získaly povědomí o tom, co je a co není správné.

Jak je tedy možné, že je mezi námi čím dál více dětí, které z jakési pomyslné správné cesty scházejí a dostávají se do konfliktu se zákonem? Selhalo jejich nejbližší okolí - rodina - výchova rodičů? Nebo snad má na jejich chování vliv vnější prostředí, jako je škola či vrstevnické skupiny, kde děti tráví svůj volný čas? Či snad dnes realizovaná preventivní opatření nejsou dostatečně účinná?

Otázkou prevence se blíže zabývat nebudu, cílem mojí bakalářské práce je ověřit, zda rodina a způsob trávení volného času mají vliv na delikvenci mladistvých. První část své práce zaměřím na objasnění teoretických poznatků, které již byly v tomto směru odborníky publikovány a vymezím základní pojmy problematiky delikvence dětí a mládeže. V praktické části pak tyto poznatky ověřím vyhodnocením kvantitativního výzkumu formou dotazování, který byl prováděn jednak na vzorku mladistvých, kteří se již delikventního chování dopustili a byli za toto případně i soudem pro mládež potrestáni, a dále na vzorku mladistvých, kteří se doposud delikventně nezachovali. K ověření stanovených hypotéz výzkumu by mělo významným dílem přispět také srovnání výsledků vyhodnocení výzkumu obou těchto skupin mladistvých.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY DELIKVENCE MLADISTVÝCH

Pro správné pochopení zkoumané problematiky je zapotřebí vymezit v první řadě základní pojmy, které se v oblasti zjišťování a ověřování faktorů ovlivňujících delikventní chování mládeže vyskytují.

Jako první bychom měli vědět, kdo to vlastně **mladistvý** je. Tento výraz je obecně používán v souladu s českou trestněprávní úpravou. Pro účely trestního odpovědnosti Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže definuje mladistvého jako osobu, která v době spáchání provinění dovršila patnáctý rok a nepřekročila osmnáctý rok svého věku (§ 2 písm. d/ zákona č. 218/2003 Sb.). Z hlediska vývojové psychologie se pak jedná o osobu ve stadiu adolescence.

„**Adolescencí** se nazývá vývojové období, které začíná ukončením pohlavního dospívání a končí nástupem dospělosti, což nelze jednoznačně časově vymezit. Obvykle se jako dolní hranice uvádí 15. až 16. rok, jako horní hranice 18. až 21. rok. Na konci tohoto období se mladý člověk stává emocionálně i ekonomicky nezávislým na rodičích a začíná si hledat své životní poslání a samostatně řešit své problémy. Ve stadiu adolescence se v organismu odehrávají určité biologické a fyziologické změny, které postupně vedou k úplné tělesné dospělosti. Dotváří se i psychická stránka osobnosti, což se projevuje především v dosažení rovnováhy mezi vnitřním světem a sociální interakcí se světem vnějším. Adolescent dozrává v lidskou osobnost, která se společensky zařazuje mezi dospělé jako jejich rovnocenný partner“ (Kuric, 2001, str. 112).

I v tomto období života mladého člověka sehrává velmi významnou roli jeho **rodina**. Právě rodina je v odborných publikacích označována jako první a nejvýznamnější faktor, který umožňuje delikventní chování dětí a mládeže. Dalšími faktory, kterými se budeme dále zabývat, jsou **působení vnějšího prostředí** na osobu mladistvého a **volný čas** mladistvých.

Delikvenci definuje Matoušek (2003) jako všechny typy jednání, jež porušují sociální normy chráněné právními předpisy včetně přestupků.

Často také slycháváme, že delikvence je narušení v mravní oblasti. Mnoho autorů delikvencí nazývá antisociální chování, které může, ale nemusí, být spojeno s právními důsledky. Protispolečenské chování, kterým jedinec porušuje obecně závazné právní normy a které je možno také zákonným způsobem sankcionovat, pak označují jako **kriminalitu**.

2 RODINA

Prvním a zajisté také nejvýznamnějším prostředím, které je třeba zmínit v souvislosti s možnými faktory ovlivňujícími delikventní chování dětí a mládeže, je rodina. Rodina, do které se dítě narodí a ve které vyrůstá. Ne vždy se každému dítěti podaří zůstat žít v rodině vlastní – s matkou, která jej porodí, a s otcem, se kterým by dítě vyrůstalo a bylo jím vychováno.

„Rodina je tradičním prostředím utváření a reprodukce sociálních vztahů. Všechny historické pokusy nahradit rodinu něčím jiným doposud ztroskotaly. Postupný přechod mnoha jejích funkcí na jiné společenské instituce však způsobil, že stále výrazněji vystupuje do popředí skutečnost, že rodina je také sociální skupinou, která formuje osobnost člověka a jeho sociální charakter, a zároveň skupinou, která vystupuje v úloze jeho ochránce před tlaky společnosti“ (Hrušáková, 1998, s. 8).

Důležitost rodiny pro vývoj osobnosti jedince vyzdvihl A. Adler, protagonista tzv. individuální psychologie, který upozornil na to, že kořeny lidského chování leží v dětství. Rodina umožňuje jedinci vytvořit pevné vazby, je tréninkovým prostředím pro psychosociální vývoj. V rodině se vytváří důvěra v sebe sama, motivační volní charakteristiky, postoj k sobě samému, k okolí. Formují se modely chování, dochází k předávání a interiorizaci norem, jedinec se seznamuje se sankcemi a učí se formám komunikace (Celá, 2006).

Rodina je také prvním bodem, kam společnost zaměřuje svou pozornost při zjištění kriminálního selhání dítěte. Je však zřejmé, že role rodiny se v socializaci dítěte neustále zmenšuje. Má tedy rodina možnost případně budoucí kriminální chování dítěte ovlivnit?

Rodina obecně prochází v poslední době celou řadou proměn, a to v souvislosti s vývojem všech dalších oblastí společenského života. Podrobnou analýzu současného stavu poskytuje Národní zpráva o rodině (In Celá, 2006, s. 86): „Vztahy v rodinách mezi partnery, mezi generacemi a mezi dalšími členy rodiny (obecně vzaty v širší rodině) se mění pod vlivem sociálních a ekonomických podmínek, kulturních změn včetně pronikání (velmi pozvolného) vlivu jiných kultur a zvyklostí a také pod vlivem demografických procesů. V současné době však tyto změny mají skokový charakter a z historického hlediska velkou rychlostí mění vnitřní uspořádání rodiny. V průběhu několika generací se tak zásadně mění vztahy, které se v průběhu stovek generací měnily jen málo. Na prvním místě je to vztah muže a ženy, který se dnes stává rovnoprávným v plném významu slova. Ženy jsou, v důsledku

stejného vzdělání, vlivu občanské společnosti a sociálního státu, vůči mužům již do značné míry nezávislé a to jak v ekonomické, tak v rodičovské roli. Druhou významnou změnou, která má civilizační rozměr, je zásadní změna paradigmatu výchovy, v níž se přesunulo těžiště socializace z oblasti adaptace na sociální řád do oblasti rozvoje individuálních schopností a jejich prostřednictvím k úspěchu v nezávislém životě. Cílem výchovy není již pouze adaptovaný jedinec, ale úspěšný jedinec. Změna paradigmatu výchovy přinesla vyšší nároky na výchovnou angažovanost rodičů, což vyplývá v potřebu úspěšně řešit problém slučitelnosti rodinných a profesních rolí“.

2.1 Rodičovská zodpovědnost

Rodiče mají vůči svým dětem zodpovědnost. Rodičovská zodpovědnost je upravena v samotném zákoně č. 94/1963 Sb., zákoně o rodině, který ve svém § 31 tuto definuje jako souhrn práv a povinností

- a) při péči o nezletilé dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj,
- b) při zastupování nezletilého dítěte,
- c) při správě jeho jmění.

Toto zákonné ustanovení dále uvádí, že při výkonu těchto práv a povinností jsou rodiče povinni důsledně chránit zájmy dítěte, řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoliv ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.

Tuto primární zodpovědnost rodičů vůči jejich dětem jim zákon přiznává již od narození dítěte a trvá až do dosažení zletilosti dítěte.

Zákon o rodině vymezuje i konkrétní důvody pro pozastavení, omezení či zbavení rodičů jejich rodičovské zodpovědnosti. Takto může učinit pouze soud, po zvážení všech podstatných okolností a vyžaduje-li to zájem samotného dítěte.

2.2 Výchova v rodině

Jednou z funkcí, které rodina plní, je funkce výchovná. Postoje rodičů k výchově dítěte se v jednotlivých rodinách liší. Typy výchovy v rodině se u nás podrobně zabýval Pelikán, který představil jednu z prvních typologií rodičovských pozic O. Connera. Tato typologie také naznačuje důsledky rodičovských pozic ve výchově pro formování sebepojetí dítěte a utváření jeho osobnosti.

Tabulka 1: Typologie rodičovských pozic (Conner, cit. dle Pelikána, 1995, In Celá, 2006)

Typ pozice	Charakter, slovní vyjádření	Způsob jednání s dítětem	Vliv na rozvoj osobnosti dítěte
Akceptace a láska	„Dítě je středem mého zájmu.“	<i>Něha, činnosti s dítětem</i>	<i>Pocit bezpečí, normální vývoj osobnosti</i>
Zjevné odmítnutí	„Nenávidím to dítě, nebudu se jím vzrušovat.“	<i>Nezájem, tvrdost, vyhýbání se kontaktům</i>	<i>Agresivita, zločinnost, emocionální nevyvinutost osobnosti</i>
Přílišná náročnost	„Nechci dítě takové, jaké je.“	<i>Kritéria, nedostatek pochval, neustálé napomínání a hledání chyb</i>	<i>Frustrace, nedostatek sebedůvěry</i>
Přehnaná péče a starostlivost	„Udělám všechno pro dítě, obětuji mu svůj život.“	<i>Přílišná péče, dělání všeho pro i za dítě při současném omezení svobody</i>	<i>Infantilismus, zvláště v sociálních vztazích, neschopnost samostatnosti</i>

2.2.1 Nečitelnost ve výchově

Martínek (2009) uvádí, že výchova rodičů, případně vychovatelů, by měla být pro každé dítě naprosto čitelná, v rodině by měla být nastavena jasná pravidla „co za co bude“. Čitelnost

ný rodič podporuje ve svém dítěti jistotu, že každý problém se dá vyřešit, a pokud nastane nějaký prohřešek, ponese si za něj určitý přirozený následek. Nečitelný rodič působí na dítě nejistě. Jeho nečitelná výchova spočívá v nejasných pravidlech, odměna či trest jsou přímo závislé na náladě rodiče. Potíž je však v tom, že dítě zrovna neví, jakou náladu momentálně rodič má. Pokud se dostane do této situace, prožívá nejistotu, a každá nejistota budí napětí a agresi. Často je také nečitelnost ve výchově příčinou i dalších sociálně patologických jevů, jako je lež, záškoláctví, ale i trestná činnost. Dítě se nakonec dostává do začarovaného kruhu problémů, z nichž samo nedokáže vystoupit. Současná uspěchaná doba a honba za materiálním zabezpečením rodiny tomuto všemu nahrávají. Nečitelnost ve výchově se objevuje i ve zdánlivě dobře fungujících rodinách. Často se jedná o rodiny, kde rodiče jsou oba plně pracovní vyčerpání, v zaměstnání tráví více času než je zákonem stanovená pracovní doba a na dítě jim nezbyvá žádný čas kromě zajištění základních potřeb. Z práce tito rodiče přicházejí vyčerpaní, nervózní a jejich nálada závisí na momentálním úspěchu v práci. Vůbec jim nedochází, že by v jejich výchově byly nějaké chyby – vždyť oni se přece starají o to, aby se jejich děti měly dobře, aby jim mohli koupit všechny ty lákavé věci, které jim dnešní všudypřítomné reklamy nabízejí. Vše je v pořádku až do doby, než jim dítě začne lhát, zatajovat známky a jeho chování ve škole se prudce zhorší. Nastoupí zákazy, tvrdší tresty, případně výprasky. Dítě od svých rodičů pak takto dostává pouze signály nespokojenosti se svým chováním a učením. Je zcela jasné, že jistota dítěte závisí především na spolehlivém, pevném a jistém rodiči, případně vychovateli.

2.3 Rodinné vazby

Problematice zkoumání tzv. rodinných vazeb se od padesátých let minulého století věnuje celá řada odborníků, vědců i výzkumníků. Mezi nejvýznamnější z nich můžeme zařadit i Johna Bowlbyho. Jeho práce inspirovaly také naše přední psychology jako J. Langmeiera či Z. Matějčka při studiích věnovaných deprivaci dětí v kojeneckých ústavech.

Jak uvádí Bowlby (In Matoušek, 2003), nejmocnější instinkt novorozenceho mláděte je hledání ochrany u nejbližšího dospělého – mládě chce být u něj co nejbližší, cítí úzkost, když ho nemá na blízku. Mládě začíná zkoumat svět z pevného bodu, jímž je pro něj náruč matky či jiného rodičovského pečovatele, do níž se, kdykoli to potřebuje, zase vrací. Kvalitní vazba se v interakci mezi dítětem a pečující osobou projevuje rytmickým sladěním dvojice

(později i rodinné trojice, čtveřice, atd.), jež probíhá ve vlnách příklonu a odklonu pozornosti.

Rodič by proto měl na tuto dětskou potřebu umět reagovat. Rodič je pro dítě vzor, dítě si o něm vytváří určitou představu, kterou pak může v budoucnu zobecňovat i na ostatní lidi, což zcela jistě také ovlivňuje postoj dítěte k jiným lidem.

„Kvalita vazby mezi dítětem a matkou, později i mezi dítětem a otcem a dalšími členy rodiny, je klíčovým činitelem osobnostního vývoje. Zvláštní kategorii tvoří děti, které rodinné prostředí vůbec nepoznaly. Byly vychovávány v kolektivních institučních zařízeních a obvykle prošly celou sérií náhradních domovů. Tyto v pravém slova smyslu deprivované děti mají nejen oslabenou schopnost navazovat vztahy a nalézat v nich uspokojení, mají i oslabený smysl pro civilní – neústavní realitu. Jejich delikventní chování během dospívání a časně dospělosti může být někdy projevem naivity a vrstevnického vidění světa, které neměly možnost korigovat v dlouhodobém vztahu k respektovanému dospělému a také ve vztahu k mimoústavním institucím. Jejich adaptace na ústav je samozřejmě lepší než adaptace na samostatný život mimo ústav; proto pro ně může být vazba či vězení vlastně známým prostředím, které nevědomky upřednostňují před náročnou samostatností života na svobodě“ (Matoušek, 2003, s. 43).

2.4 Rodičovský dohled

„Dohled neboli monitoring je další parametr rodičovského chování, který má prokazatelnou souvislost se souběžným nebo pozdějším delikventním chováním dítěte“ (Matoušek, 2003, s. 44).

Tímto dohledem máme na mysli míru informovanosti rodičů o tom, co jejich dítě dělá ve svém volném čase, se kterými kamarády se stýká, kde se zdržuje, když není zrovna doma, v kolik hodin se vrací domů, v jakém stavu atd.

3 VLIV ŠKOLNÍHO PROSTŘEDÍ

Jak uvádí Matoušek (2003, s. 38) děti dnes nevstupují na trh práce přímo a v časném věku, jako tomu bylo dříve. Vstupují na něj sice závisle na výsledku svého pracovního úsilí ve škole, ale tato závislost jim ještě není plně jasná. Ke školám pak v poslední době přibyla ještě kolektivní zařízení pro předškolní děti – jesle a mateřské školy – což dále snížilo počet let, po něž jsou děti v péči rodiny. Děti se dnes ve vyspělých evropských státech velmi brzy dostávají do péče organizací. Celková doba, kterou tak děti tráví v péči organizací během dne, je pak téměř stejná jako doba, již v zaměstnání tráví jejich rodiče pracující na plný úvazek.

Vstupem do školy (máme zde na mysli případně už školu mateřskou) děti ztrácí své výhradní postavení, které měly do té doby v rodině. Už od počátku k nim škola a učitelé přistupují jako k jednomu z ostatních dětí. To může být pro spoustu dětí problém, neboť doma na to nebyly zvyklé, doma byly středem zájmu pouze ony samotné.

„Děti jsou v institučním a unifikujícím prostředí vystaveny více než v minulosti tlakům na dokonalou adaptaci, které přicházejí z mnoha stran a nejsou nikdy dokonale koordinovány. V prostředí vyžadujícím velkou míru konformity se každá malá dispoziční odchylka od normy – např. hyperaktivní chování nebo vrozená porucha učení typu dyslexie – může stát velkým problémem. Není-li učitel a vychovatel schopen přistupovat k takovému dítěti se zvláštními ohledy, dítě se dostane na okraj jeho zájmu či přímo do nemilosti, což má bezprostřední vliv na jeho sebehodnocení i na jeho postavení mezi spolužáky. Selhání ve škole je předzvěstí společenského selhání po škole“ (Matoušek, 2003, s. 38).

Děti si ve třídách vytváří také svou tzv. vlastní „subkulturu“, kterou můžeme vyzorovat například specifickou mluvou, vizáží, ale i specifickým způsobem chování, kdy nepřizpůsobení se takovéto subkultuře nemusí znamenat pouze vyloučení z této skupiny vrstevníků, ale také vyloučení z celého třídního kolektivu. Proto v souvislosti s delikvencí mládeže nebereme v úvahu pouze školu jako vzdělávací instituci s procesy učení, ale také jako skupinu vrstevníků s dalšími společnými zájmy.

4 VRSTEVNICKÉ SKUPINY

„V odborné veřejnosti zabývající se rizikovou mládeží je populární představa inspirovaná dílem psychoanalytika Erika Eriksona, že dospívající si svou osobní identitu musí během dospívání vytvořit v průběhu dramatických střetů s rodiči, případně s jinými představiteli „světa dospělých“. Hlavním prostředkem tohoto hledání vlastního já má být vrstevnická skupina, jež se na prahu dospělosti stane nejvýznamnější referenční skupinou, zastiňující svým vlivem všechny ostatní skupiny, včetně původní rodiny“ (Matoušek, 2003, s. 81).

Kriminalita mladistvých je často páchána v partách. Pro mnoho mladistvých (zejména pak z dysfunkčních rodin) je vrstevnická skupina důležitější než rodina. Pro jednotlivce to však může znamenat také jistou zátěž v boji o udržení sociální pozice ve skupině. V takovýchto partách jsou nároky na konformitu zvýšené – často je zde kladen důraz na specifickou úpravu vzhledu, ale také na vztah k rodičům, ke škole, k alkoholu, kouření apod. Nepřízpůsobení se těmto „požadavkům“ vrstevnické skupiny znamená pro jednotlivce nejen vyloučení ze skupiny, ale mladiství toto v jejich věku můžou brát také jako „naprostý konec“ jejich významnosti.

5 VOLNÝ ČAS

Podle Hájka (2003) volný čas prošel ve 20. století prudkým vývojem. Podstatně vzrostl jeho rozsah a dosah, vliv a význam jak pro život jednotlivce, věkových a sociálních skupin, tak také pro celé mladé generace i společnosti. V důsledku vývoje společnosti i volného času samého se proměňovaly obsahy a způsoby jeho realizace a zejména ve druhé polovině století nabývaly na tempu a důležitosti. V proměnách doby se rozvíjely také přístupy člověka k této oblasti, která dnes prostupuje celý jeho život – od dětství až po věk seniora.

Francouzský sociolog Joffre Dumazedier (1962) vymezil pojem volný čas jako „soubor činností, kterými se jedinec zabývá ze své vlastní vůle, aby si odpočinul, uvolnil se, pobavil se či svobodně zdokonaloval své tvůrčí schopnosti, a to poté, co se zbavil svých pracovních, rodinných a společenských povinností i biofyziologické péče o vlastní osobu“.

H. W. Opaschovski pak dále vymezil přehled všech potřeb člověka, které jsou ve volném čase uspokojovány. Označil je jako: „potřeba zotavení, osvěžení, zdraví, potřeba vyrovnání, rozptýlení, potěšení, potřeba dalšího vzdělávání, potřeba klidu, pohody, rozjímání, sebevědomí, potřeba kontaktu a družnosti, potřeba kontaktu, tvoření skupin, angažovanosti a potřeba kreativního rozvoje a uplatnění ve společenském životě“ (In Hájek, 2003, str. 12).

Mezi volným časem dětí a dospělých se vyskytují značné rozdíly. které se týkají jak množství volného času, tak také struktury činností prováděných ve volném čase. Obecně můžeme říci, že děti mají více volného času než dospělí.

Prostředí, kde děti a mladiství tráví volný čas, je různorodé. Podle Pávkové (2003) můžeme typy prostředí rozdělit takto:

- školy a školská zařízení, která jsou součástí škol (školní družiny, školní kluby),
- zařízení pro výchovu mimo vyučování, která nejsou součástí škol (domy dětí a mládeže, domovy mládeže), zařízení pro ústavní výchovu (např. dětské domovy), další subjekty zabývající se výchovou ve volném čase (např. zájmové svazy),
- domácí prostředí (dům, byt, kde dítě s rodinou žije, nejbližší ohraničené okolí),
- veřejná prostranství (např. ulice, parky, veřejně přístupná hřiště, restaurace, kavárny, herny, diskotéky, koncertní sály).

Ve všech těchto uvedených prostředích se střídavě pohybuje většina mladistvých. Každé z nich má však své výhody i nevýhody (např. organizovaná činnost – spontánní aktivity,

činnost pod dozorem – bez dozoru, kontakt s vrstevníky – bez kontaktu s vrstevníky, pozitivní vzory – negativní vzory). Je důležité v těchto prostředích umět využívat v co největší možné míře pozitivních vlivů a naopak negativní vlivy je nutno omezovat.

Děti a mladiství mají zvláště v dnešní době relativně mnoho volného času. Naše společnost by měla mít zájem na tom, jak tento svůj volný čas tráví. Myslet si, že výchovu dětí v jejich volném čase zabezpečí rodina, by nebylo správné. Nejenže rodiče nemají dostatek času, ale chybí jim také v mnoha případech odborné znalosti a především nedokáží uspokojit potřebu dětí kontaktu se svými vrstevníky.

6 ZÁKON O ODPOVĚDNOSTI MLÁDEŽE ZA PROTIPRÁVNÍ ČINY A SOUDNICTVÍ VE VĚCECH MLÁDEŽE

Dne 1. ledna 2004 vstoupil v České republice v platnost zákon č. 218/2003 Sb., zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže. Tento zákon upravuje podmínky odpovědnosti mladistvých za spáchané protiprávní činy, jejichž skutkové podstaty jsou vymezeny v trestním zákoně, vymezuje jednotlivá opatření, která lze mladistvým za takovéto protiprávní činy uložit a také stanoví postup soudu pro mládež a jeho rozhodování v těchto případech.

Dospělým pachatelům trestné činnosti se za spáchaný trestný čin ukládá podle zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, trest. Mladistvým pachatelům trestné činnosti pak zákon č. 218/2003 Sb., v platném znění, umožňuje za spáchané provinění uložit opatření.

6.1 Opatření ukládaná mladistvým

Účelem opatření vůči mladistvému je především vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, k rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází, i jeho ochrana před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páchaní provinění (§ 9 zákona č. 218/2003 Sb.).

Mladistvému lze uložit pouze tato opatření:

- a) výchovná opatření,
- b) ochranná opatření a
- c) trestní opatření (§ 10 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb.).

6.1.1 Výchovná opatření

Výchovnými opatřeními jsou:

- a) dohled probačního úředníka,
- b) probační program,
- c) výchovné povinnosti,
- d) výchovná omezení,

e) napomenutí s výstrahou (§ 15 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb.).

Uložení výchovného opatření mladistvému by pro něj samotného nemělo znamenat trest, ale jakési usměrnění způsobu jeho života a současně také podporu a zajištění jeho výchovy.

Pod pojmem dohled probačního úředníka si můžeme představit určitou kontrolu chování mladistvého ze strany úředníka Probační a mediační služby ČR, který současně mladistvému poskytuje odborné vedení a pomoc, aby do budoucna vedl řádný život.

Probačním programem má zákon na mysli především program psychologického poradenství, terapeutického programu, program sociálního výcviku či různé vzdělávací a rekvalifikační programy, které vedou k rozvoji osobnosti mladistvého. Tyto probační programy jsou schvalovány ministrem spravedlnosti a jsou na Ministerstvu spravedlnosti vedeny v seznamu probačních programů. S tímto programem musí mladistvý souhlasit.

Mezi nejčastěji ukládané výchovné povinnosti patří povinnost podrobení se mladistvého vhodnému sociálnímu výcviku či psychologickému poradenství (ve Zlíně lze tuto činnost domluvit např. u Unie Kompas, která je v této oblasti činná). Mezi další pak patří povinnost mladistvého uhradit poškozenému škodu, která vznikla spácháním protiprávního činu nebo také povinnost podrobení se léčení závislosti na návykových látkách (nejčastěji alkohol).

Pod pojmem výchovné omezení si můžeme představit například zákaz pro mladistvého navštěvovat různé zařízení či jiné prostředí, které pro něj nejsou vhodné, zákaz styku s určitými osobami či zákaz užívání návykových látek.

Napomenutím s výstrahou tento zákon umožňuje soudu pro mládež důrazně mladistvému vytknout protiprávní jednání, kterého se dopustil a upozornit ho na důsledky, které mohou nastat, pokud bude takovéto jednání opakovat. Toto napomenutí může být mladistvému uděleno pouze v přítomnosti jeho zákonného zástupce (alespoň jednoho z rodičů).

6.1.2 Ochranná opatření

Mezi ochranná opatření zákon zařazuje ochrannou výchovu, ochranné léčení a zabrání věci.

Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud

- a) o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,
- b) dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo
- c) prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy,

a nepostačuje uložení ústavní výchovy podle zákona o rodině (§ 22 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb.).

Ochrannou výchovu zajišťují v naší republice diagnostické ústavy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy.

Ochranná výchova uložená mladistvému trvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle do jeho 18ti let. Výjimečně může soud ochrannou výchovu prodloužit do 19ti let věku mladistvého.

Možnost uložení ochranné výchovy je důležité vidět nejen jako potrestání mladistvého za to, že se zachoval protiprávně, ale také jako jistou alternativu k trestnímu opatření odnětí svobody. Pokud je ochranná výchova mladistvému soudem uložena, znamená to pro mladistvého svým způsobem jisté potrestání, nicméně záznam v rejstříku trestů (jako je tomu u klasického odsouzení) nemá. Nemít „čistý trestní rejstřík“ sebou přináší celou řadu problémů do dalšího života nejen mladého člověka, zejména snižuje mladistvému možnost uplatnění se na trhu práce. A nemožnost výdělků pro mladistvého může mít za následek existenční problémy, které často vedou k opakování trestné činnosti, zejména majetkového charakteru.

6.1.3 Trestní opatření

Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:

- a) obecně prospěšné práce,
- b) peněžité opatření,
- c) peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- d) propadnutí věci,
- e) zákaz činnosti,
- f) vyhoštění,

- g) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení),
- h) odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,
- i) odnětí svobody nepodmíněně (§ 24 odst. 1 zákona č. 218/2003 Sb.).

I tato trestní opatření, pokud jsou mladistvému ukládána, musí pomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého (např. uložením trestního opatření obecně prospěšných prací lze pozitivně působit na vztah mladistvého k pracovnímu procesu, pracovním povinnostem a návykům). Je nutno mít v tomto případě vždy na paměti, že výkonem kteréhokoliv trestního opatření nesmí být ponížena lidská důstojnost.

6.2 Soudy pro mládež

Současně s účinností zákona č. 218/2003 Sb., zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže, byly zřízeny soudy pro mládež. Tyto soudy pro mládež v České republice vznikly prostřednictvím specializovaných senátů okresních a krajských soudů. Agendu zaměřenou na trestnou činnost mladistvých převzali vybraní soudci, kteří byli odborně proškoleni na problematiku delikvence mladistvých.

K osobě mladistvého je třeba v celém průběhu trestního řízení přistupovat citlivě, vždy je třeba mít na zřeteli jeho možný další zdravý vývoj.

6.3 Probační a mediační služba ČR

Se soudy pro mládež úzce spolupracují úředníci Probační a mediační služby ČR (dále jen PMS), jejichž střediska působí v příslušných soudních okresech. Činnost PMS je ve vztahu k mladistvým pachatelům trestné činnosti velmi rozsáhlá. Jejich práva a povinnosti v této oblasti upravuje jak již zmíněný zákon č. 218/2003 Sb., tak dále zákon č. 257/2000 Sb., zákon o probační a mediační službě. Konkrétní postupy úředníků jsou podrobně obsaženy v Metodikách Probační a mediační služby ČR. K jejich činnosti je třeba rovněž uvést, že mladiství či jeho zákonní zástupci se na jednotlivá střediska PMS můžou během trestního řízení obrátit kdykoliv, jejich služby jsou bezplatné.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI

Samotný výzkum byl zaměřen na zjištění faktorů, které mohou být relevantní pro delikventní chování dětí a mládeže. Tyto faktory bylo možno získat srovnáním odpovědí dvou skupin respondentů – mladistvých, kteří již jednali mimo meze stanovené zákonem, a mladistvých, kteří se dosud delikventně nezachovali. Výzkum byl soustředěn na přirozené prostředí mladistvých – na jejich rodinu, ale také na způsob trávení volného času.

7.1 Výzkumný problém

Důležitost rodiny pro správný vývoj osobnosti jednice je nepochybná. V posledních letech však role rodiny v socializaci dítěte slábne, a to především díky vlivu měnících se sociálních a ekonomických podmínek. Rodina je prvním místem, kam odborná i laická veřejnost zaměřuje svou pozornost v případě zjištění sociálního selhání dítěte či mladistvého. Pro ověření důležitosti role rodiny v souvislosti s delikventním chováním mládeže nás budou zajímat především odpovědi na následující otázky: „Jak velký vliv může mít rodina mladistvého na jeho delikventní chování? Selhala rodina ve svých funkcích u mladistvých, kteří se tohoto delikventního chování dopustili? Může nám způsob trávení volného času mladistvými předurčit jejich případnou budoucí delikvenci?“

7.2 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bylo ověřit, zda rodina a způsob trávení volného času mají na delikventní chování mládeže vliv.

7.3 Hypotézy výzkumu

- H₀** Mladiství žijící ve městě se nedopouštějí delikventního chování častěji než mladiství žijící na venkově.
H_A Mladiství žijící ve městě se dopouštějí delikventního chování častěji než mladiství žijící na venkově.
- H₀** Mladiství vyrůstající v rodině neúplné se nedopouštějí delikventního chování častěji než mladiství vyrůstající v rodině úplné.

H_A Mladiství vyrůstající v rodině neúplné se dopouštějí delikventního chování častěji než mladiství vyrůstající v rodině úplné.

3. **H₀** Mladiství, jejichž rodiče nejsou oba zaměstnaní, se nedopouštějí delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jsou oba zaměstnaní.

H_A Mladiství, jejichž rodiče nejsou oba zaměstnaní, se dopouštějí delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jsou oba zaměstnaní.

4. **H₀** Mladiství, kteří se svými rodiči tráví denně méně času, se nedopouští delikventního chování častěji než mladiství, kteří se svými rodiči tráví denně více času.

H_A Mladiství, kteří se svými rodiči tráví denně méně času, se dopouští delikventního chování častěji než mladiství, kteří se svými rodiči tráví denně více času.

5. **H₀** Mladiství, jejichž rodiče nejeví pravidelný zájem o jejich školní výsledky, se nedopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jeví pravidelný zájem o jejich školní výsledky.

H_A Mladiství, jejichž rodiče nejeví pravidelný zájem o jejich školní výsledky, se dopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jeví pravidelný zájem o jejich školní výsledky.

6. **H₀** Mladiství, jejichž rodiče neznají osoby, se kterými se tito ve svém volném čase stýkají, se nedopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče znají osoby, se kterými se tito stýkají ve svém volném čase.

H_A Mladiství, jejichž rodiče neznají osoby, se kterými se tito ve svém volném čase stýkají, se dopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče znají osoby, se kterými se tito stýkají ve svém volném čase.

7. **H₀** Mladiství, jejichž rodiče nejeví zájem o způsob trávení jejich volného času, se nedopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jeví zájem o způsob trávení jejich volného času.

H_A Mladiství, jejichž rodiče nejeví zájem o způsob trávení jejich volného času, se dopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jeví zájem o způsob trávení jejich volného času.

7.4 Výzkumný vzorek

Výzkum byl proveden s 200 respondenty – mladistvými ve věku 15 až 20 let. Na základě dvou rozřazovacích otázek byl okruh respondentů rozdělen na dvě skupiny, z nichž 100 se dopustilo delikventního chování, za které bylo případně i potrestáno, a 100 respondentů se delikventně doposud nezachovalo.

Respondenti, kteří se protiprávního chování dopustili, byli osloveni prostřednictvím Probační a mediační služby ČR, a to konkrétně především střediskem ve Zlíně, ale také i dalšími středisky v rámci Jižní Moravy. Takto bylo tedy dotázáno celkem 100 mladistvých, z nichž 60 bylo za spáchané provinění soudem pro mládež odsouzeno. Tito mladiství byli odsouzeni k trestnímu opatření obecně prospěšných prací, k trestnímu opatření podmíněně odloženému na zkušební dobu za současného vyslovení dohledu probačního úředníka, případně jim bylo od potrestání soudem upuštěno a vysloven dohled rovněž probačního úředníka. Zbýlých 40 respondentů této skupiny se sice protiprávního jednání dopustilo, ale k jejich odsouzení nedošlo – řízení bylo podmíněně zastaveno, a to buď soudem pro mládež nebo v rámci přípravného řízení státním zastupitelstvím. I těmto byl však současně na zkušební dobu stanoven dohled probačního úředníka.

Druhá skupina 100 mladistvých byla dotázána prostřednictvím škol, které tito navštěvují. Konkrétně se jednalo Střední průmyslovou školu ve Zlíně, Soukromou střední podnikatelskou školu ve Zlíně a Soukromou střední pedagogickou školu ve Zlíně. Studenti těchto tří středních škol, kteří se delikventního chování doposud nedopustili, byli vybráni jako vzorek výzkumu, který by co nejvíce reprezentoval zkoumanou skupinu, tedy osoby mladistvé.

7.5 Metoda výzkumu

Pro samotné šetření byla zvolena metoda kvantitativního výzkumu formou dotazování. Tato forma kvantitativního výzkumu byla určena především po svou anonymitu, neboť otázky podkládané v dotazníku mladistvým respondentům jsou citlivými údaji o nich samotných, jakož i o jejich rodinách, a pro získání co nejdůvěryhodnějších informací se tato forma výzkumu jevila jako nejspolehlivější.

Dotazník byl sestaven z 20 otázek, z nichž poslední 2 otázky byly rozřazovací. Jednalo se o otázky, které oddělily mladistvé, kteří již jednali protiprávně, od mladistvých, kteří se delikventního chování dosud nedopustili.

V úvodu byl dotazník zaměřen na zjištění základních údajů o respondentovi (pohlaví, věk, sociální statut mladistvých). Dále byly v dotazníku položeny otázky týkající se rodiny mladistvých (údaje o rodičích, vztahy v rodině, autorita a emocionální opora v rodině, zájem rodičů o mladistvé, společně trávený čas rodičů s dětmi, rodičovský dohled). V poslední fázi byl dotazník zaměřen na zjištění způsobu trávení volného času mladistvými.

Otázky v dotazníku byly zpracovány jako uzavřené, polouzavřené i otevřené (viz. Příloha č. 1).

7.6 Plán výzkumu

1. Studium odborné literatury

2. Specifikace problému delikvence mladistvých

3. Stanovení hypotéz výzkumu

4. Volba výzkumné metody (Dotazník)

5. Zpracování dotazníku

6. Sběr dat (09/2009 – 02/2010)

7. Vyhodnocení výzkumu

8. Závěr výzkumu

8 VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Vyhodnoceno bylo celkem 200 řádně vyplněných dotazníků.

Pro přehlednější vyhodnocení výzkumu dvou skupin respondentů byli tito rozděleni do dvou skupin:

- **SKUPINA A** – mladiství, kteří se dopustili delikventního jednání, případně byli za toto i stíháni či odsouzeni
- **SKUPINA B** – mladiství, kteří se delikventního jednání dosud nedopustili.

Zpracování výsledků výzkumu bylo realizováno:

- uspořádáním získaných dat a sestavením tabulek četností
- grafickým znázorněním naměřených dat
- výpočtem charakteristik polohy (měr ústřední tendence)
- výpočtem charakteristik rozptýlení (měr variability).

8.1 Osobní údaje o respondentech

První 4 otázky dotazníku byly zaměřeny na zjištění základních údajů o respondentech, jako je jejich pohlaví, věk, zjištění, zda se jedná o studenty, zaměstnané či nezaměstnané osoby a údaj o tom, zda tyto osoby žijí ve městě či na venkově.

Z mladistvých, kteří dotazník vyplnili, bylo ve **skupině A** 28 % dívek a 72 % chlapců, ve **skupině B** pak 62 % dívek a 38 % chlapců.

Průměrný věk respondentů **obou skupin** byl zjištěn 17 let.

Tabulka 2: Věk respondentů

Věk	Skupina A (počet responden- tů)	Skupina B (počet responden- tů)
15 – 16 let	37	30
17 – 18 let	46	54
18 let a více	17	16

Zatímco ve **skupině B** se jednalo ze 100 % o studenty, ve **skupině A** pak, i přes stejný průměrný věk mladistvých, je studentů pouze 82 %, dalších 7 % mladistvých bylo v době provádění výzkumu v zaměstnaneckém poměru a celých 11 % pak jako nezaměstnaných.

67 % mladistvých **skupiny A** žije ve městě, 33 % na venkově. Mladiství ze **skupiny B** jsou ze 44 % osoby žijící na venkově a z 56 % pak ve městě.

8.2 Rodinné prostředí respondentů

Nejobsáhlejší část dotazníku byla zaměřena na zkoumání rodinného prostředí mladistvých. Konkrétně byl dotazník soustředěn na zjištění struktury rodiny mladistvých, kvality vazeb mezi rodiči a dětmi a informovanosti rodičů o svých dětech během dne.

8.2.1 Struktura rodiny respondentů

Provedeným výzkumem bylo u **skupiny A** zjištěno, že z mladistvých, kteří již v minulosti jednali delikventně, celých 64 % pochází z úplné rodiny, tedy v době provádění výzkumu žijí ve společné domácnosti s otcem i matkou. 29 % jich žije pouze s matkou, 3 % dotázaných žije s otcem a 4 % žijí ve společné domácnosti s jinými osobami – v tomto případě s prarodiči.

Z uvedeného jasně vyplývá skutečnost, že delikventně jednající mladistvý není osoba, která by žila výhradně pouze s jedním z rodičů. Celých 64 % dotázaných mladistvých, kteří se delikventního jednání již dopustili, pochází a vyrůstá v rodině úplné. Skutečnost, že mladistvý žije pouze s jedním z rodičů, případně s jinými osobami, ještě nezakládá fakt, že to bude osoba, která se v životě bude chovat mimo hranice zákona.

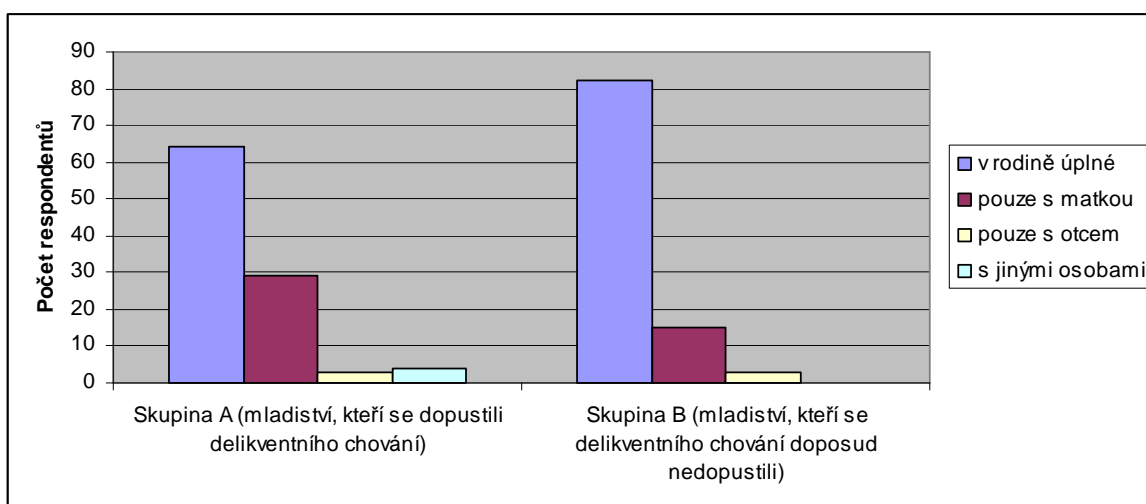

Pro toto ověření bylo dále zjištěno, že i nedelikventně se chovající mladistvý nemusí zákonitě žít v idylicky úplné rodině, 18 % z nich žije ve společné domácnosti pouze s jedním z rodičů.

Tabulka 3: Struktura rodiny

Respondent žije:	Skupina A (mladiství, kteří se dopustili delikventního chování) POČET:	Skupina B (mladiství, kteří se delikventního chování doposud nedopustili) POČET:
v rodině úplné	64	82
pouze s matkou	29	15
pouze s otcem	3	3
s jinými osobami	4	0

Obr.: 1 Struktura rodiny

8.2.2 Zaměstnanost rodičů

Se strukturou rodiny úzce souvisí také zaměstnanost rodičů mladistvých. Zatímco ve **skupině B** (mladiství, kteří se doposud delikventního chování nedopustili) nebyla zjištěna nezaměstnanost rodiny (89 % respondentů uvedlo, že v jejich rodinách pracují oba rodiče, v 11 % je zaměstnán alespoň jeden z rodičů), pak ve **skupině A** (skupině mladistvých, kteří již jednali protiprávně) byla zjištěna zaměstnanost obou rodičů pouze v 64 %, ve 28 % pra-

cuje pouze jeden z rodičů, ovšem 8 % mladistvých uvedlo, že žije v rodině, kde není zaměstnán ani jeden z rodičů.

Zde je třeba mít na zřeteli, že tato otázka nebyla zaměřena na zjištění důvodu nezaměstnanosti. Musíme počítat také např. s čerpání mateřské či rodičovské dovolené některého z rodičů. I přes tuto skutečnost je však z provedeného výzkumu zřejmé, že v rodině nedelikventně se chovajících mladistvých je zaměstnanost rodičů podstatně vyšší.

8.2.3 Vztahy v rodině

Při zjišťování kvality vztahů v rodině byl výzkum zaměřen na čas mladistvých trávený společně s jejich rodiči, respekt a důvěru mladistvých ke svým rodičům a také na způsob, jakým mladiství vnímají přístup rodičů k nim samotným.

V případě zkoumání času, který mladiství tráví společně se svými rodiči, byly mezi oběma skupinami zjištěny určité rozdíly. Bylo zjištěno, že mladiství, kteří neměli doposud problém s překračováním mezí zákona, tráví denně se svými rodiči daleko více času než mladiství, kteří se delikventního chování již dopustili.

Tabulka 4: Čas mladistvých trávený společně se svými rodiči

Čas, který mladiství tráví denně se svými rodiči:	Skupina A (mladiství, kteří se dopustili delikventního chování) POČET:	Skupina B (mladiství, kteří se delikventního chování doposud nedopustili) POČET:
maximálně 30 minut	24	13
1 - 2 hodiny	35	42
2 hodiny a více	39	44

Výzkumem bylo dále zjišťováno, zda mladiství uznávají jako autority své rodiče či jiné osoby. V tomto případě bylo nebyl zjištěn až tak významný rozdíl mezi osobami představujícími pro ně autoritu v rodině. Mladiství označovali jako autority nejčastěji rodiče – otce, matku, ale i oba rodiče současně. Je potřeba však zmínit skutečnost, že mezi respondenty byl nemalý počet těch, kteří autoritu ve svých rodičích nevidí vůbec. Z nedelikventně jed-

najících mladistvých 10 % uvedlo, že za autoritu nepovažuje nikoho, v případě delikventně se chovajících mladistvých pak takto bylo zjištěno celých 15 %.

Z těchto skutečností je zcela zřejmé, že zájem dalších výzkumů nemusí být tak konkrétně zjišťováno, zda mladistvý považuje za svou autoritu otce, matku či oba rodiče, případně jiné osoby, ale zda vůbec pro něj existuje člověk, kterého by on sám jako autoritu viděl.

S autoritou pak úzce souvisí také důvěra mladistvých vůči svým rodičům. S problémy se člověk obecně těžce a někdy také velmi pracně vyrovnává sám, natož mladistvý, jehož osobnost je v tomto časovém období stále v určitém vývoji - v posledním vývojovém stádiu na cestě k dospělosti.

V případě zjišťování důvěry mladistvých vůči svým rodičům nebyl mezi zkoumanými skupinami zaznamenán žádný rozdíl. Obě skupiny shodně v 50 % potvrdili, že se svými problémy se nejčastěji svěřují svým rodičům, a to ať už matce, otci či jim oběma. Ihned po rodičích nabývají v tomto případě na významu přátelé, kamarádi a také partneři mladistvých. Podstatnou se však stává zjištěná skutečnost, že je také spousta mladistvých, kteří se se svými problémy nesvěřují vůbec nikomu. V tomto případě pak mezi oběma skupinami byl zaznamenán rozdíl, když v případě nedelikventně se chovajících mladistvých se jednalo o pouhých 2 % z nich a u mladistvých, kteří se již delikventně chovali, to však bylo už celých 8 % z nich.

Při hodnocení přístupu rodičů vůči mladistvým nebyla provedeným výzkumem zjištěna žádná skutečnost, která by nějak významně vyžadovala hlubší analýzu, neboť poměr mezi odpověďmi obou zkoumaných skupin mladistvých byl téměř stejný. Dá se konstatovat, že zhruba polovina mladistvých obou skupin považuje přístup rodičů vůči sobě za stejný a polovina z nich jej pak hodnotí rozdílně.

8.2.4 Zájem rodičů o mladistvé

V případě zájmu rodičů o své děti, tedy o mladistvé, byl výzkum zaměřen jednak na zájem rodičů o školní výsledky svých dětí, ale také na zájem rodičů o své děti mimo školní docházku, tedy o zájem rodičů během volného času mladistvých. S tímto zájmem souvisí také kontrola mladistvých během dne – co dělají, když nejsou doma nebo ve škole. Znájí rodiče kamarády svých dětí, ví, kde se s nimi s stýkají a co dělají? Také tyto otázky byly mladistvým položeny v další části dotazníku.

Co se týká zájmu rodičů o školní výsledky svých dětí, bylo výzkumem zjištěno, že většina rodičů obou dotazovaných skupin mladistvých tento zájem má, případně mělo. Nicméně rozdíl mezi těmito skupinami zjištěn byl. Zatímco v případě nedelikventně chovajících se mladistvých byl zjištěn zájem rodičů o jejich školní výsledky v 76 %, v případě delikventně již jednajících mladistvých výzkum ukazuje pouze na 62 % rodičů. Rozdíl mezi těmito dvěma skupinami tedy činí 14 %. Navíc bylo ve skupině mladistvých, kteří se již delikventního chování dopustili, dále zjištěno, že 9 rodičů ze 100 nejeví zájem o školní výsledky svých dětí vůbec.

Tabulka 5: Zájem rodičů o školní výsledky mladistvých

Zájem rodičů	Skupina A (mladiství, kteří se dopustili delikventního chování) POČET:	Skupina B (mladiství, kteří se delikventního chování doposud nedopustili) POČET:
pravidelný zájem	62	76
občasný zájem	29	23
žádný zájem	9	1

Pokud byli mladiství dotazováni na zájem svých rodičů o ně samotné během dne, pak z výzkumu jasně vyplynulo, že ve skupině delikventně se chovajících mladistvých je tato kontrola výrazně nižší než kontrola rodičů mladistvých, kteří se delikventně nechovají. I přes to, že 15 % rodičů delikventní mladistvé kontroluje pravidelně, 35 % z nich toto při nejmenším nepovažuje za důležité, neboť je nekontroluje vůbec.

Je zřejmé, že tato kontrola souvisí i s důvěrou rodičů vůči svým dětem. Nicméně je velmi nepravděpodobné, že by 35 % rodičů tak důvěřovalo svým dětem - dětem, které již ve svém životě jednali protiprávně - že by jim jejich kontrola připadala nadbytečná. Oproti tomu i ve skupině nedelikventně se chovajících mladistvých bylo zjištěno 23 % rodičů, kteří své děti během dne nekontrolují. Vzhledem však tomu, že se jedná právě o mladistvé,

kteří se zákonnými normami nemají problém, lze tuto již zmíněnou důvěru v tomto případě dovozovat spíše.

Pokud byli mladiství dotazováni na to, zda jejich rodiče znají kamarády, se kterými se ve svém volném čase stýkají, tak i v tomto případě můžeme vyhodnotit jistý rozdíl mezi zkoumanými skupinami. Rodiče mladistvých, kteří se delikventně dosud nezachovali, znají kamarády svých dětí, tedy osoby, se kterými se jejich děti stýkají, v 81 %. U mladistvých, kteří se již protiprávního jednání dopustili, je toto číslo poněkud nižší. Pouze 70 % rodičů těchto mladistvých zná kamarády svých dětí, 30 % jich vůbec neví, s kým jsou jejich děti v kontaktu.

Z dalšího dotazování pak vyplynulo, že většina mladistvých obou zkoumaných skupin je v kontaktu ve svém volném čase právě se svými spolužáky, čímž potvrzujeme myšlenku uvedenou v teoretické části této bakalářské práce, tedy existence tzv. vrstevnických skupin vznikajících právě ve školním prostředí mladistvých. Rozdíl mezi zkoumanými skupinami mladistvých pak pozorujeme v prostředí, kde se tito stýkají.

V případě mladistvých, kteří se doposud delikventního jednání nedopustili, můžeme konstatovat, že toto prostředí souvisí převážně se zájmy mladistvých jako je sport, zábava, taneční kroužky. Jako místa setkávání se se svými spolužáky mimo školní prostředí mladiství, kteří se již delikventního jednání dopustili, tito převážně označili hřiště, parky, ale i kontakt na ulici či ve městě, ovšem také různé bary, hospody, kavárny, oslavy a diskotéky.

8.3 Volný čas respondentů

Způsob trávení volného času byl z faktorů, které mají na delikventní chování mladistvých vliv, posledním ze zkoumaných. Rozdíl mezi oběma dotazovanými skupinami nebyl zjištěn nijak významný. Pro bližší objasnění bude potřeba se podrobněji zamyslet nad dalšími skutečnostmi, které ze zjištěných výsledků mohou být relevantní pro osobnost mladistvého a jeho jednání. Konkrétně se jedná o rozbor jednotlivých ukazatelů způsobu trávení volného času, a to především času tráveného mladistvými s jejich kamarády. Kamarádi jsou velmi širokým pojmem, který zahrnuje různé podoby využití volného času mladistvými a může také být i předzvěstí případné delikvence. Stejně tak na první pohled nepatrný počet nudí-

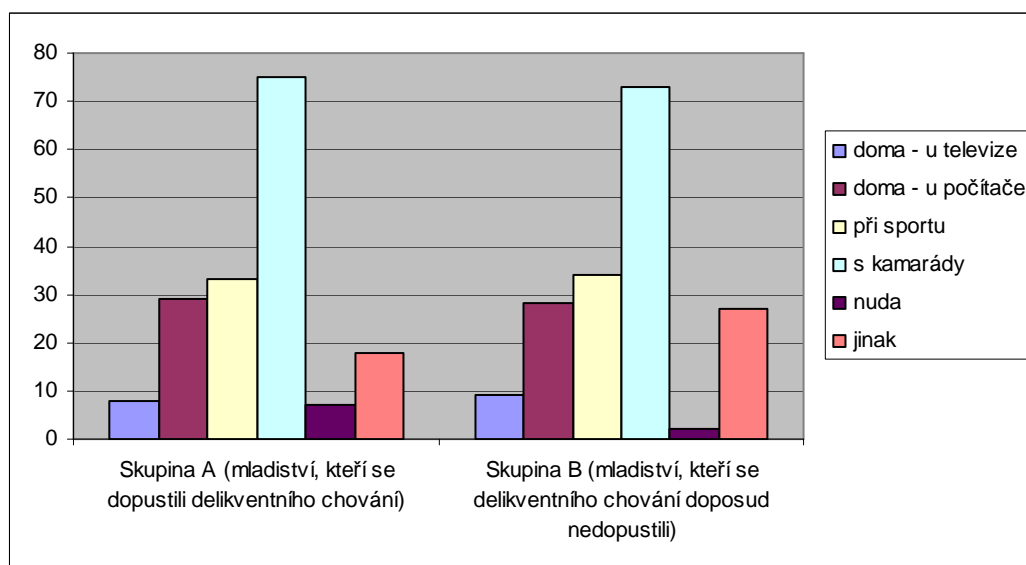
cích se mladistvých nás pobízí k zamyšlení, zda to není právě nuda, která je k delikventnímu jednání vede.

Tato otázka v dotazníku umožňovala respondentům volbu více odpovědí, proto pro přehlednější vyhodnocení byla četnost jednotlivých odpovědí převedena do procentuálního vyjádření v poměru k celkovému počtu odpovědí.

Tabulka 6: Způsob trávení volného času mladistvými

Nejčastější způsob trávení volného času	Skupina A (mladiství, kteří se dopustili delikventního chování)	Skupina B (mladiství, kteří se delikventního chování doposud nedopustili)
	POČET a POMĚR K CELKOVÉMU POČTU ODPOVĚDÍ:	POČET a POMĚR K CELKOVÉMU POČTU ODPOVĚDÍ:
doma - u televize	8 (5 %)	9 (5 %)
doma - u počítače	29 (18 %)	28 (16 %)
při sportu	33 (21%)	34 (20 %)
s kamarády	75 (47,5 %)	73 (42 %)
nuda	7 (4,5 %)	2 (1,5 %)
jinak	6 (4 %)	27 (16 %)

Obr.: 2 Způsob trávení volného času mladistvými

9 OVĚŘENÍ HYPOTÉZ VÝZKUMU

9.1 Skutečnost, zda mladistvý žije ve městě či na venkově

H_0 Mladiství žijící ve městě se nedopouštějí delikventního chování častěji než mladiství žijící na venkově.

H_A Mladiství žijící ve městě se dopouštějí delikventního chování častěji než mladiství žijící na venkově.

	město	venkov	Σ
Mladiství, kteří se dopustili delikventního chování	67	33	100
Mladiství, kteří se nedopustili delikventního chování	56	44	100
Σ	123	77	200

Po dosažení číselných hodnot do vzorce dostáváme:

$$x^2 = 200 \cdot \frac{(67 \cdot 44 - 33 \cdot 56)^2}{100 \cdot 123 \cdot 77 \cdot 100} = 2,6$$

Zjišťujeme, že vypočítaná hodnota x^2 je menší než hodnota kritická $x^2_{0,05}(1)=3,841$, proto přijímáme hypotézu nulovou.

Mladiství žijící ve městě se nedopouštějí delikventního chování častěji než mladiství žijící na venkově.

Rozdíl mezi podílem mladistvých žijících ve městě – mladistvých, kteří se delikventního chování dopustili, a podílem mladistvých žijících ve městě - mladistvých, kteří se doposud delikventně nezachovali, není statisticky významný.

9.2 Skutečnost, zda mladistvý vyrůstá v rodině úplné či neúplné

H_0 Mladiství vyrůstající v rodině neúplné se nedopouštějí delikventního chování častěji než mladiství vyrůstající v rodině úplné.

H_A Mladiství vyrůstající v rodině neúplné se dopouštějí delikventního chování častěji než mladiství vyrůstající v rodině úplné.

	úplná rodina	neúplná rodina	Σ
Mladiství, kteří se dopustili delikventního chování	64	36	100
Mladiství, kteří se nedopustili delikventního chování	82	18	100
Σ	146	54	200

Po dosažení číselných hodnot do vzorce dostáváme:

$$\chi^2 = 200 \cdot \frac{(64 \cdot 18 - 36 \cdot 82)^2}{100 \cdot 146 \cdot 54 \cdot 100} = 8,22$$

Zjistíme, že vypočítaná hodnota χ^2 je větší než hodnota kritická $\chi^2_{0,05}(1)=3,841$, proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní.

Mladiství vyrůstající v rodině neúplné se dopouštějí delikventního chování častěji než mladiství vyrůstající v rodině úplné.

Rozdíl mezi podílem mladistvých vyrůstajících v rodině úplné – mladistvých, kteří se delikventního chování dopustili, a podílem mladistvých vyrůstajících v rodině úplné - mladistvých, kteří se doposud delikventně nezachovali, je statisticky významný. Riziko omylu (pravděpodobnost chybného rozhodnutí) je v uvedeném případě menší než 1 %.

9.3 Zaměstnanost rodičů mladistvých

H_0 Mladiství, jejichž rodiče nejsou oba zaměstnaní, se nedopouštějí delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jsou oba zaměstnaní.

H_A Mladiství, jejichž rodiče nejsou oba zaměstnaní, se dopouštějí delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jsou oba zaměstnaní.

	pracují oba	pracuje 1	nepracuje ani 1	Σ
Mladiství, kteří se dopustili delikventního chování	64 (76,5)	28 (19,5)	8 (4)	100
Mladiství, kteří se nedopustili delikventního chování	89 (76,5)	11 (19,5)	0 (4)	100
Σ	153	39	8	200

Pro každé pole kontingenční tabulky byla vypočítána hodnota $\frac{(P - O)^2}{O}$.

O

Očekávané četnosti jsou v kontingenční tabulce uvedeny v závorkách.

Testové kritérium χ^2 bylo vypočteno jako součet hodnot $\frac{(P - O)^2}{O}$ pro všechna pole kontingenční tabulky.

O

Po dosažení číselných hodnot do příslušných vzorců získáváme testové kritérium

$$\chi^2_{0,05}(2) = 19,494.$$

Srovnáním vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou (5,991) zjišťujeme, že vypočítaná hodnota je vyšší, a proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní.

Mladiství, jejichž rodiče nejsou oba zaměstnaní, se dopouštějí delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jsou oba zaměstnaní.

Mezi odpověďmi mladistvých byla prokázána statisticky významná souvislost. To znamená, že zaměstnanost (resp. nezaměstnanost) rodičů mladistvých významným způsobem souvisí s delikvencí mladistvých.

9.4 Čas, který mladiství tráví denně společně se svými rodiči

H_0 Mladiství, kteří se svými rodiči tráví denně méně času, se nedopouští delikventního chování častěji než mladiství, kteří se svými rodiči tráví denně více času.

H_A Mladiství, kteří se svými rodiči tráví denně méně času, se dopouští delikventního chování častěji než mladiství, kteří se svými rodiči tráví denně více času.

	do 30 minut	1 - 2 hod.	více jak 2 hod.	Σ
Mladiství, kteří se dopustili delikventního chování	24 (18,5)	35 (38,5)	39 (41,5)	98
Mladiství, kteří se nedopustili delikventního chování	13 (18,5)	42 (38,5)	44 (41,5)	99
Σ	37	77	83	197

Pro každé pole kontingenční tabulky byla vypočítána hodnota $\frac{(P - O)^2}{O}$.

O

Očekávané četnosti jsou v kontingenční tabulce uvedeny v závorkách.

Testové kritérium χ^2 bylo vypočteno jako součet hodnot $\frac{(P - O)^2}{O}$ pro všechna pole kontingenční tabulky.

O

Po dosažení číselných hodnot do příslušných vzorců získáváme testové kritérium

$$\chi^2_{0,05}(2) = 4,208.$$

Srovnáním vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou (5,991) zjišťujeme, že vypočítaná hodnota je nižší, a proto přijímáme hypotézu nulovou.

Mladiství, kteří se svými rodiči tráví denně méně času, se nedopouští delikventního chování častěji než mladiství, kteří se svými rodiči tráví denně více času.

Mezi odpověďmi mladistvých nebyla prokázána statisticky významná souvislost. To znamená, že délka času, který mladiství tráví denně se svými rodiči, nesouvisí s jejich delikvencí.

9.5 Zájem rodičů o školní výsledky mladistvých

H_0 Mladiství, jejichž rodiče nejeví pravidelný zájem o jejich školní výsledky, se nedopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jeví pravidelný zájem o jejich školní výsledky.

H_A Mladiství, jejichž rodiče nejeví pravidelný zájem o jejich školní výsledky, se dopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jeví pravidelný zájem o jejich školní výsledky.

	pravidelný zájem	občasný zájem	žádný zájem	Σ
Mladiství, kteří se dopustili delikventního chování	62 (69)	29 (26)	9 (5)	100
Mladiství, kteří se nedopustili delikventního chování	76 (69)	23 (26)	1 (5)	100
Σ	138	52	10	200

Pro každé pole kontingenční tabulky byla vypočítána hodnota $\frac{(P - O)^2}{O}$.

O

Očekávané četnosti jsou v kontingenční tabulce uvedeny v závorkách.

Testové kritérium χ^2 bylo vypočteno jako součet hodnot $\frac{(P - O)^2}{O}$ pro všechna pole kontingenční tabulky.

O

Po dosažení číselných hodnot do příslušných vzorců získáváme testové kritérium

$$\chi^2_{0,05}(2) = 8,512.$$

Srovnáním vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou (5,991) zjišťujeme, že vypočítaná hodnota je vyšší, a proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní.

Mladiství, jejichž rodiče nejeví pravidelný zájem o jejich školní výsledky, se dopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jeví pravidelný zájem o jejich školní výsledky.

Mezi odpověďmi mladistvých byla prokázána statisticky významná souvislost. To znamená, že zájem rodičů o školní výsledky mladistvých významným způsobem souvisí s delikvencí mladistvých.

9.6 Znalost rodičů osob, se kterými se mladiství stýkají

H_0 Mladiství, jejichž rodiče neznají osoby, se kterými se tito ve svém volném čase stýkají, se nedopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče znají osoby, se kterými se tito stýkají ve svém volném čase.

H_A Mladiství, jejichž rodiče neznají osoby, se kterými se tito ve svém volném čase stýkají, se dopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče znají osoby, se kterými se tito stýkají ve svém volném čase.

	znalost	neznalost	Σ
Mladiství, kteří se dopustili delikventního chování	70	30	100
Mladiství, kteří se nedopustili delikventního chování	81	19	100
Σ	151	49	200

Po dosažení číselných hodnot do vzorce dostáváme:

$$x^2 = 200 \cdot \frac{(70 \cdot 19 - 30 \cdot 81)^2}{100 \cdot 151 \cdot 49 \cdot 100} = 3,2$$

Zjišťujeme, že vypočítaná hodnota x^2 je menší než hodnota kritická $x^2_{0,05}(1)=3,841$, proto přijímáme hypotézu nulovou.

Mladiství, jejichž rodiče neznají osoby, se kterými se tito ve svém volném čase stýkají, se nedopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče znají osoby, se kterými se tito stýkají ve svém volném čase.

Rozdíl mezi podílem znalosti rodičů osob, se kterými se mladiství ve svém volném čase stýkají – rodičů mladistvých, kteří se delikventního chování dopustili, a podílem znalosti rodičů osob, se kterými se mladiství ve svém volném čase stýkají - rodičů mladistvých, kteří se doposud delikventně nezachovali, není statisticky významný.

9.7 Kontrola mladistvých během dne ze strany rodičů

H_0 Mladiství, jejichž rodiče nejeví zájem o způsob trávení jejich volného času, se nedopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jeví zájem o způsob trávení jejich volného času.

H_A Mladiství, jejichž rodiče nejeví zájem o způsob trávení jejich volného času, se dopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jeví zájem o způsob trávení jejich volného času.

	vždy	občas	vůbec	Σ
Mladiství, kteří se dopustili delikventního chování	15 (13)	50 (58)	35 (29)	100
Mladiství, kteří se nedopustili delikventního chování	11 (13)	66 (58)	23 (29)	100
Σ	26	116	58	200

Pro každé pole kontingenční tabulky byla vypočítána hodnota $\frac{(P - O)^2}{O}$.

O

Očekávané četnosti jsou v kontingenční tabulce uvedeny v závorkách.

Testové kritérium χ^2 bylo vypočteno jako součet hodnot $\frac{(P - O)^2}{O}$ pro všechna pole kontingenční tabulky.

O

Po dosažení číselných hodnot do příslušných vzorců získáváme testové kritérium

$$\chi^2_{0,05}(2) = 5,304.$$

Srovnáním vypočítané hodnoty testového kritéria s hodnotou kritickou (5,991) zjišťujeme, že vypočítaná hodnota je nižší, a proto přijímáme hypotézu nulovou.

Mladiství, jejichž rodiče nejeví zájem o způsob trávení jejich volného času, se nedopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jeví zájem o způsob trávení jejich volného času.

Mezi odpověďmi mladistvých nebyla prokázána statisticky významná souvislost. To znamená, že frekvence kontroly ze strany rodičů mezi mladistvými, kteří se dopustili delikventního chování, a mladistvými, kteří dosud protiprávně nejednali, nesouvisí s jejich delikvencí.

ZÁVĚR

Pod pojmem delikvence mladistvých si většina lidí představí nevychovaný dorost, shluklý v partě dalších jim podobných, který má svým chováním slušně nakročeno na kriminální dráhu. Nelze však delikvenci hodnotit jako samostatně existující jev. Je zapotřebí se v první řadě zamyslet nad příčinami, které k tomuto nežádoucímu jednání vedou. V zájmu celé naší společnosti je umět včas rozpoznat varovné signály upozorňující na tento problém. Jen včasným identifikováním těchto ukazatelů můžeme s osobou mladistvou dále pracovat a vést jej k řádnému životu.

Mnoho vědních disciplín se dnes problematice delikvence mladistvých věnuje. Zjišťují se nejen příčiny, ale také důsledky delikventního chování mladistvých a v neposlední řadě také jeho dopady na společnost. Velká pozornost je věnována rovněž prevenci před tímto nežádoucím jednáním. Existuje celá řada preventivních programů pro mladistvé, které jsou realizovány jak prostřednictvím škol, tak i prostřednictvím volnočasových zařízení pro mladé.

Výzkum realizovaný v rámci této bakalářské práce byl zaměřen na ověření existujících faktorů, které mají vliv na delikventní chování mládeže. K tomuto ověření bylo použito vzorku mladistvých, kteří se již delikventně chovali a byli za takovéto protiprávní jednání stíháni, případně někteří i pravomocně soudem pro mládež odsouzeni. Pro přesné identifikování těchto faktorů byli dotázáni také mladiství, kteří se dosud delikventně nechovali. Srovnáním odpovědí těchto dvou skupin respondentů byly zjištěné rozdíly statisticky ověřeny. Provedeným výzkumem bylo potvrzeno, že rodina hraje v problematice delikvence mladistvých velkou roli. Statisticky významnými byly označeny tyto skutečnosti: úplnost rodiny, zaměstnanost rodičů a zájem rodičů o školní výsledky mladistvých.

Mladiství vyrůstající v rodině neúplné se dopouštějí delikventního chování častěji než mladiství vyrůstající v rodině úplné.

Mladiství, jejichž rodiče nejsou oba zaměstnaní, se dopouštějí delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jsou oba zaměstnaní.

Mladiství, jejichž rodiče nejvíce pravidelný zájem o jejich školní výsledky, se dopouští delikventního chování častěji než mladiství, jejichž rodiče jeví pravidelný zájem o jejich školní výsledky.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] KURIC, J. *Ontogenetická psychologie*. Brno: VUT v Brně, 2001. ISBN 80-214-1844-3.
- [2] HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z. *České rodinné právo*. Brno: MU v Brně, 1998. ISBN 1081-114-1998 .
- [3] MARTÍNEK, Z. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009. ISBN 978-80-247-2310-5.
- [4] MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
- [5] HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: UK v Praze, 2003. ISBN 80-7290-128-1.
- [6] PÁVKOVÁ, J., a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
- [7] MATOUŠEK, O., a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- [8] MATOUŠEK, O., a kol. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- [9] HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-303-X.
- [10] CELÁ, J. *Kapitoly z teorie výchovy*. Zlín: UTB Zlín, 2006. ISBN 80-7318-504-0
- [11] CHRÁSTKA, M. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

POUŽITÉ PRÁVNÍ PŘEDPISY

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění.

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, v platném znění.

Zákon č. 94/1963 Sb., zákon o rodině, v platném znění.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1: Struktura rodiny	33
Obrázek 2: Způsob trávení volného času mladistvými	38

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Typologie rodičovských pozic (Conner, cit. dle Pelikána, 1995, In Celá, 2006).....	15
Tabulka 2: Věk respondentů	32
Tabulka 3: Struktura rodiny	33
Tabulka 4: Čas mladistvých trávený společně se svými rodiči.....	34
Tabulka 5: Zájem rodičů o školní výsledky mladistvých	36
Tabulka 6: Způsob trávení volného času mladistvými	38

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Dotazník	51
-----------------------------	----

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Vážení respondenti,

pro svou bakalářskou práci na téma: „Faktory ovlivňující delikventní chování mládeže“ si Vás dovoluji požádat o vyplnění níže uvedeného dotazníku. Veškeré Vámi uvedené údaje jsou zcela anonymní a budou použity výhradně pro účely této práce.

Odpovědi, se kterými se ztotožníte, prosím zaškrtněte.

Děkuji za spolupráci

Michaela Tomášková

DOTAZNÍK

1. Pohlaví:

- muž
- žena

2. Věk:

- 15 – 16 let
- 17 – 18 let
- 18 let a více

3. Jste:

- student/studentka
- zaměstnaný/zaměstnaná
- nezaměstnaný/nezaměstnaná

4. Žijete:

- ve městě
- na venkově

5. Vyrůstali jste v rodině:

- úplně (otec i matka)
- pouze s matkou
- pouze s otcem
- s jinými osobami (např. s prarodiči)

6. Rodiče jsou:

- oba zaměstnaní
- oba nezaměstnaní
- pracuje pouze jeden z rodičů

7. Kolik času denně trávíte společně s rodiči?

- maximálně 30 minut
- 1 – 2 hodiny
- 2 hodiny a více

8. Koho považujete za autoritu v rodině:

- otce
- matku
- oba rodiče
- nikoho
- jinou osobu, uveďte koho .....

9. Se svými problémy se obvykle svěřujete:

- otci
- matce
- jiné osobě, uveďte komu .....

10. Platí ve Vaší rodině rčení: „Po zásluze následuje odměna“?

- ano, často
- zřídka kdy
- ne

11. Máte pocit, že přístup obou rodičů k Vaší osobě je stejný?

ano

ne,

.....

12. Ve škole se řadíte (jste se řadili), k žákům:

nadprůměrným

průměrným

podprůměrným

13. Zajímají (zajímali) se rodiče o Vaše školní výsledky?

ano

ne

občas

14. Stýkáte se se svými spolužáky i mimo školní prostředí?

ano

ne

15. Pokud ano, uveďte kde:

.....

16. Znají Vaši rodiče Vaše kamarády?

ano

ne

17. Kontrolují Vás rodiče během dne?

ano, vždy

občas

ne, nikdy

18. Nejraději trávíte svůj volný čas:

- doma u televize
- doma u počítače
- sportem
- s kamarády
- ve svém volném čase se nudím
- jinak (napíšte jak .....)

19. Dopustili jste se někdy nežádoucího protiprávního jednání?

- ano
- ne

20. Byli jste za toto protiprávní jednání stíháni, případně odsouzeni?

- ano
- ne